

Fiskeri

fra slutningen af 1600-tallet til begyndelsen af 1900-tallet

Danske Slægtsforskeres slægtshistoriske weekend 2022

17. september 2022

Nørgårds Højskole, Bjerringbro

Mette Guldberg, leder af Ribe Byhistoriske Arkiv

mette.g@bbsyd.dk

Disposition

- Indledning
- Fiskeri tidlig middelalder til o. 1600
- Fiskeri 1600-1880
- Fiskeri 1880-1940
- Hvad der videre hændte
- Lidt om kilder

Danmarks kyster

- 7.314 km kystlinje
- Max. 52 km til kysten
- Det foranderlige fiskeri

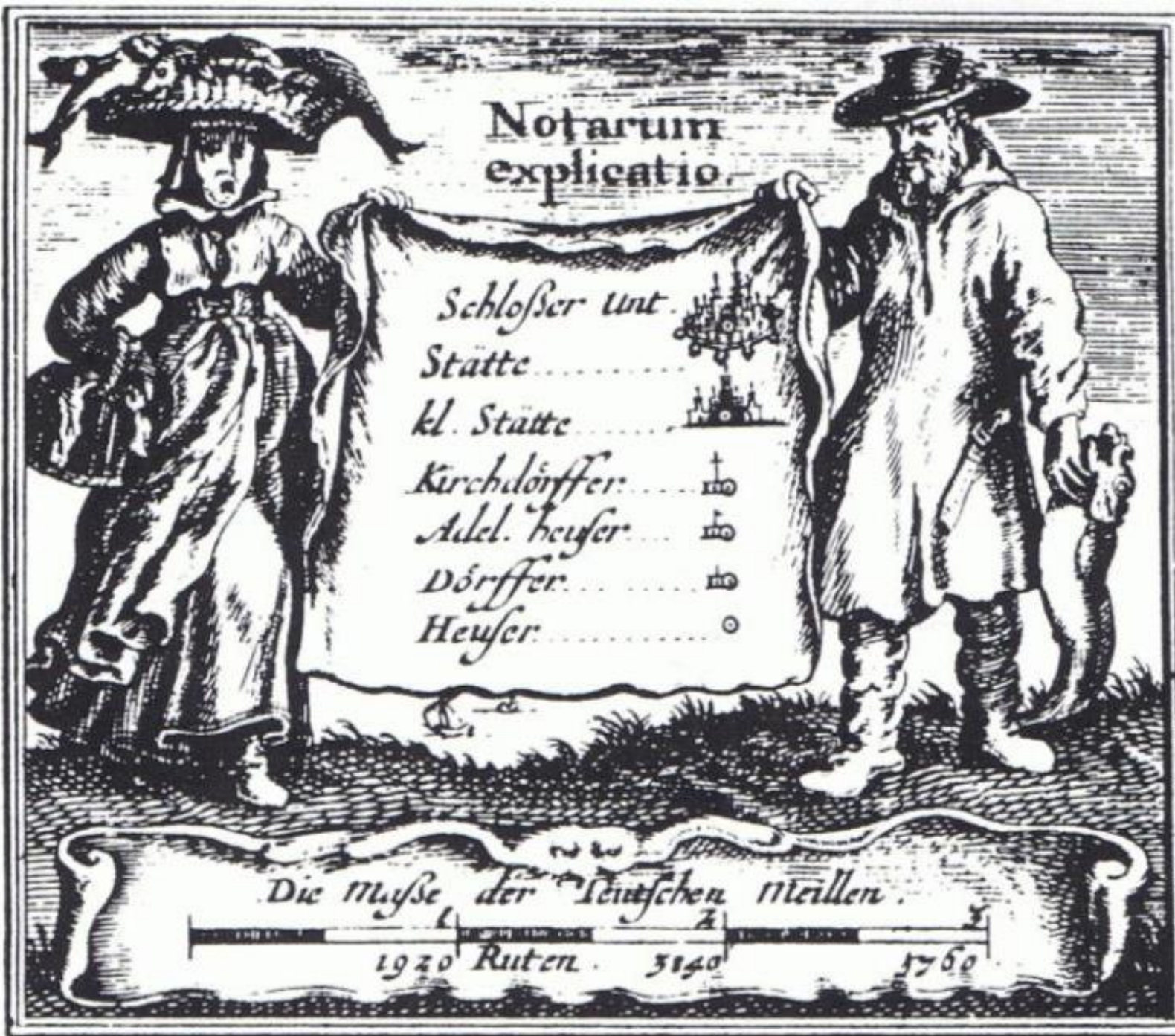
Fiskeriet er foranderligt, afhængigt af

- Fiskebestanden
 - Tilstrækkelig bestand
 - Rettigheder til ressourcerne
- At kunne fange fisken
 - Færdigheder,
 - Redskaber
 - Fartøjer
 - Organisation - fiskerlaug
- At kunne sælge fisken
 - Aftagere til fisken
 - Efterspørgsel – f.eks. reformationen
- Holdbarhed
 - Sælges som fersk nær fangststedet – nærheden til et marked (storby)
 - Som konserveret: saltet, tørret, røget længere væk
 - Først med jernbanen kan man nå større markeder med fersk fisk

Den førindustrielle kyst

- Danmark primært landbrugsland
 - Kystegnene fattige
- Kystens ressourcer
 - Kystlandbrug
 - Fiskeri
 - Søfart
- Næringskombination
 - Bønder som fiskere og søfolk
- Selvforsynende
 - Til en vis grænse

Fiskere

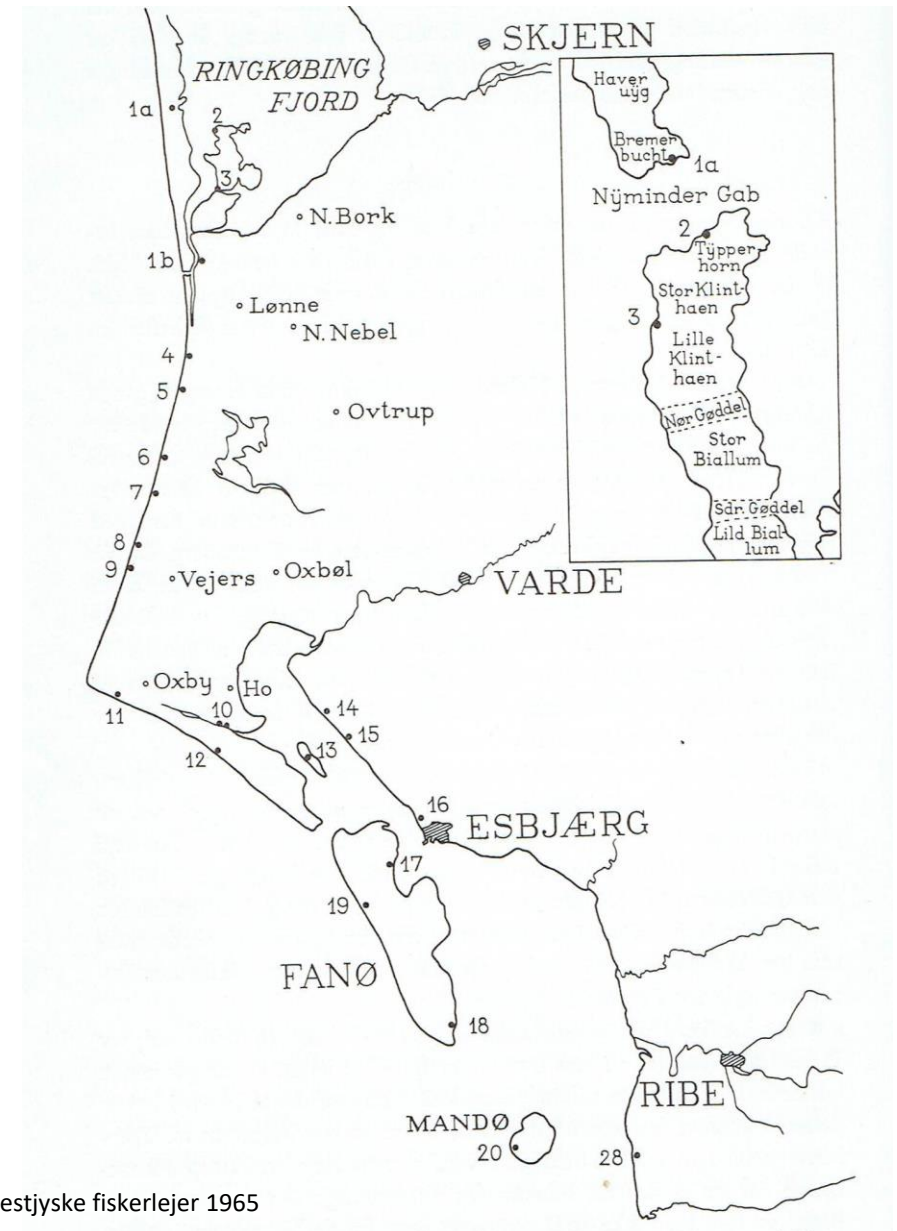
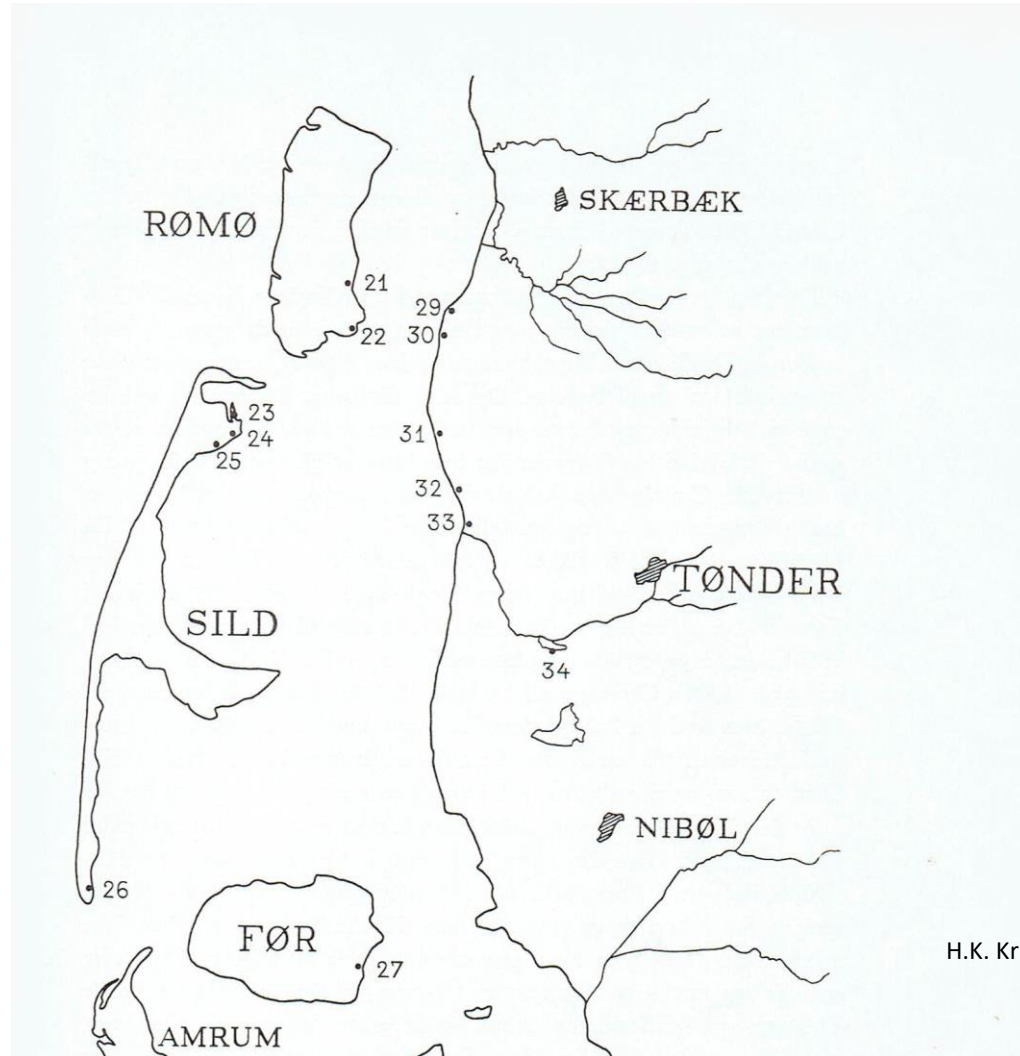
En fiskerkone og en fisker Vignet på
Johs. Meyers Kort 1650

Fiskere

- Fisker var ikke tidligere en almindelig erhvervsbetegnelse
 - Primært efter 1800
- Hvis en mand kaldes fisker, er han helt sikkert fisker
 - Det kan fra 1400-tallet også være en fiskemester på slot eller herregård, der tager sig af karpeopdræt og fiskeri i damme og voldgrave
- Hvis han bor et sted, hvor det er almindeligt at fiske, er han sikkert fisker.
- Hvis der er fiskeredskaber i skifteoptegnelserne, er der sikkert blevet fisket
- Ofte sæsonerhverv eller en del af en livscyklus (børn og ældre)
- Kvinderne
 - Fiskerkoner
 - Gældepiger
 - Esepiger
 - Sælgere (f.eks. Skovshoved)
 - Bagland (f.eks. Sømandshjem)

"Fiskeleje" og "fiskerlejer"

Johannes Steenstrup

H.K. Kristensen: Gamle sydvestjyske fiskerlejer 1965

Fiskeriets historie

- En samlet fremstilling af fiskeriet i Danmark er endnu ikke skrevet
- ... men der findes mange spredte fremstillinger
- I ikke *historien* om fiskeriet, men historier om fiskeriet

Fra tidlig middelalder til o. 1600

- Ældre love (Jyske lov 1241 m.m.)
 - Jordejere fortrinsret til fangst i søer og åer.
 - Større vandløb, fjorde og sunde tilhørte kongen.
 - Kongens ret til forstranden
 - opkrævning af afgifter: Åresild, sandtold, bådpenge, evertpenge

Sildeeventyr i Øresund

Skånemarkedet – det store sildemarked ved Skanør og Falsterbo i Skåne - var i middelalderen Danmarks største indkomstkilde efter Øresundstolden.

Sæsonfiskeri

Sildeeventyr i Øresund

Sildene var en god handelsvare, for i det katolske Europa var der brug for mad, der kunne spises i fastetiden, hvor man ikke måtte få kød.

”Silden stod så tæt, at den kunne skovles op, tages med de bare næver eller øses op i spand”

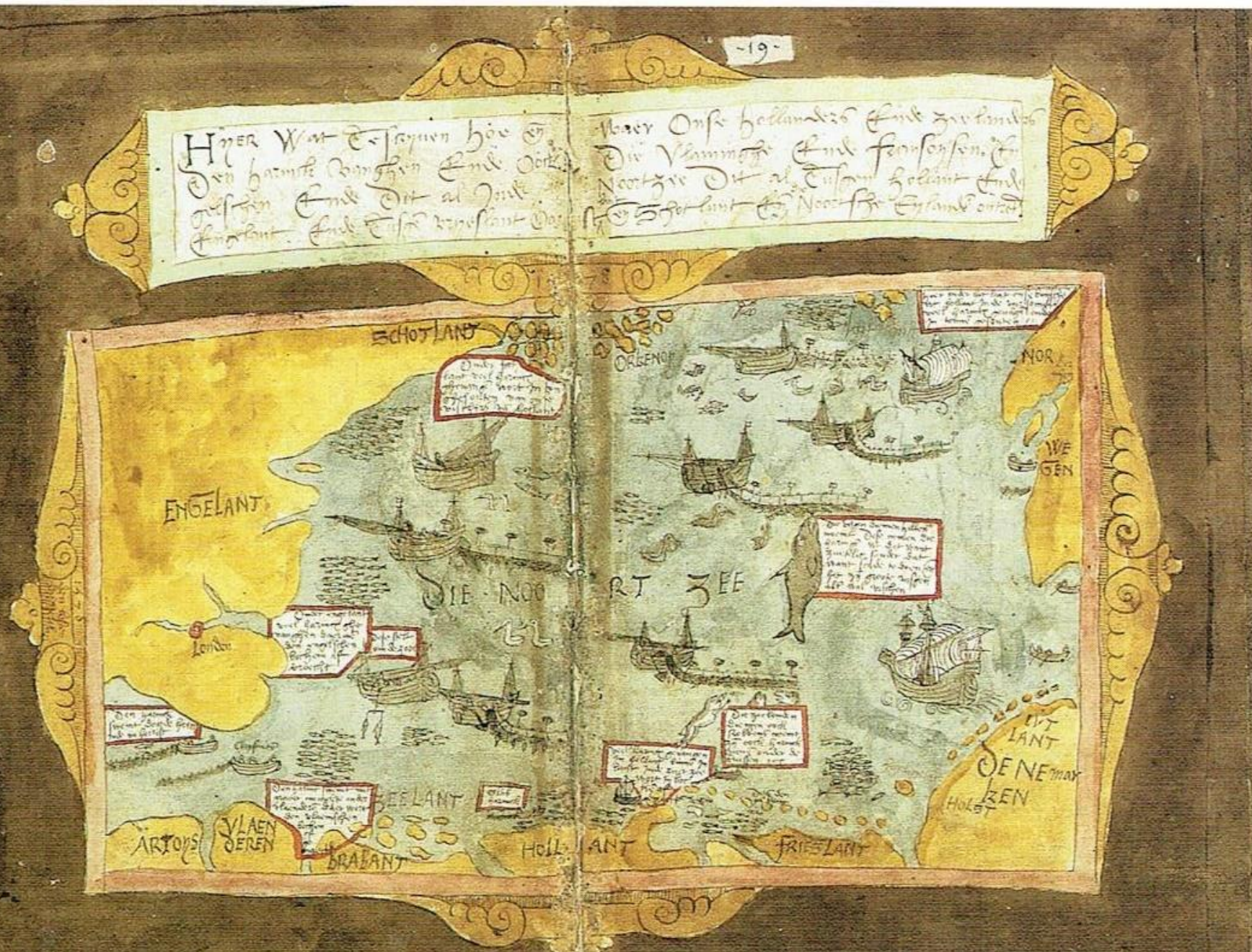

Olaus Magnus 1555

Ribe Skibsmandslav 1478

- *"alle som nærer og bjærger sig med skibsmandsskab, enten med fiskeri eller anderlunde".*
- "Vor fiskend"
 - Kystnært fiskeri i Vadehavet
 - Hvilling (kuller)
 - Skulder (fladfisk)
- "Helliglands fiskend"
 - Sildefiskeri ved Helgoland

Kort over sildebanker i Nord-
søen fra ca. 1578 tegnet af
hollenderen Adriaen Coenenz.
Det viser, hvordan fiskeriet
ikke kun blev drevet fra
kysten, men også som havfi-
skeri. Takket være forbedrede
konserveringsmetoder og nye
fartøjstyper var det nemlig
blevet muligt at salte og pakke
sildene på søen. 14-1500-tal-
lets nordøfiskeri, som også i
høj grad var et torskefiskeri,
domineredes af englændere og
hollendere, men bl.a. fra den
jyske vestkyst deltog også man-
ge danskere.

Fra sæson til erhverv

- Begyndende erhvervsdifferentiering
 - Bondesønnen Anders Ogels fører regnskabsbog 1545-46.
 - Han begynder at møde folk, for hvem fiskeriet havde større betydning end landbruget.
 - Det havde hidtil kun været tilfældet for de fiskere, der indgik som lønnede medlemmer af fyrsters og stormænds hushold.
 - Dansk Søfarts Historie, s. 235

Fra o. 1600 til 1870'erne

Arent Berntsen:
Danmarks og Norges frugtbare Herlighed 1656

Beskriver forholdene i 1630'erne

*Torsk oc Aall, Flynder oc Sild
Giffr' jeg dig til din Landgild*

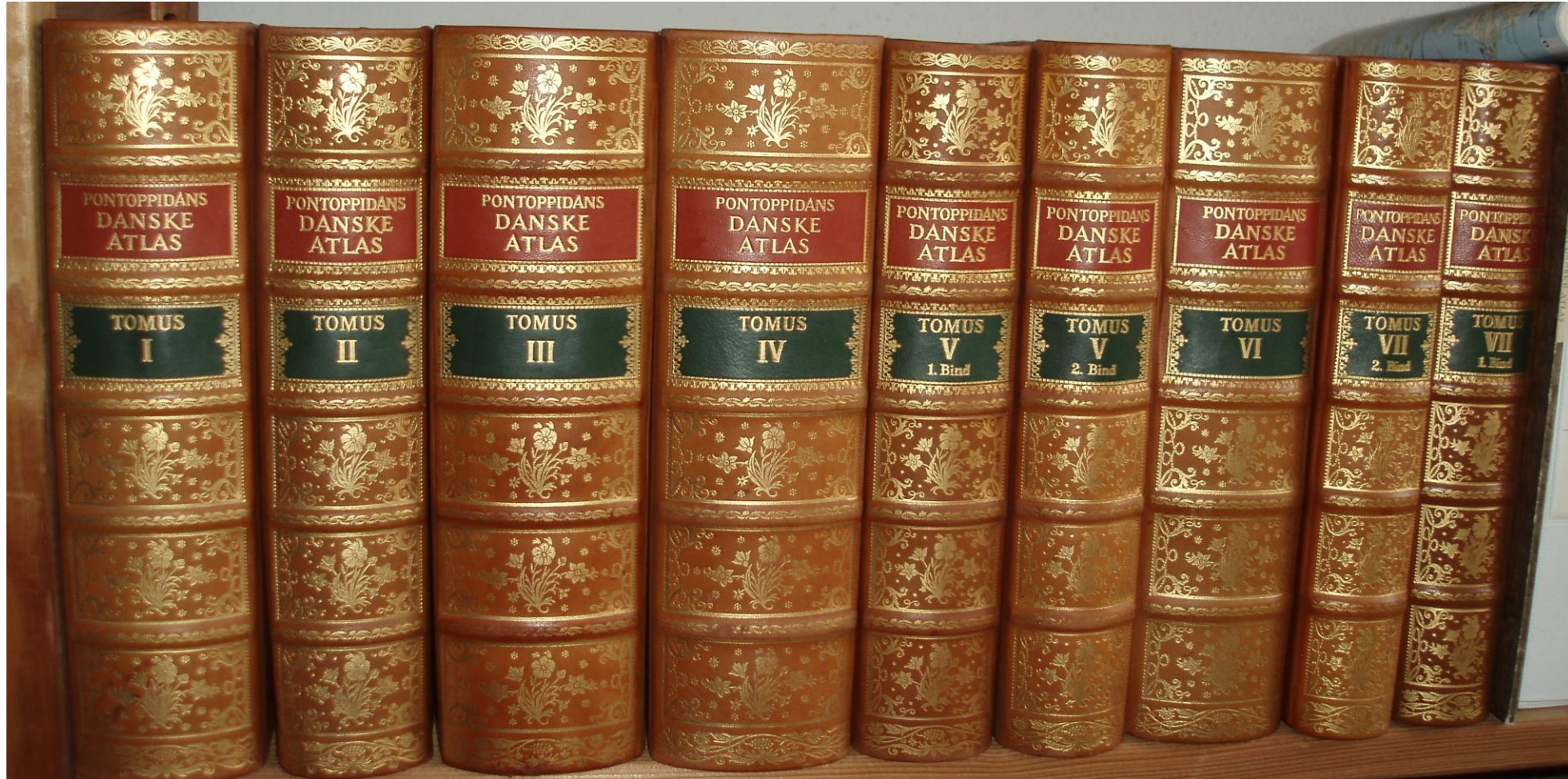
Neptun:
"Torsk og ål, flynder og sild
Giver jeg dig til din landgild"

Danske lov 1683

- Jordejeres ret til fiskeri til midtstrøms i åer
- Jordejeres ret til at have ålegårde ved kysten ud for deres jord.
- Limfjordsfiskeriet
 - Forbud mod visse redskaber (pulsvod)
 - Regler om maskemål for at skåne fiskeyngel

Pontoppidans Danske Atlas 1763-1781

Pontoppidan 1781

- I *Danske Atlas* 1781 beskrives fiskeriet i hertugdømmet Slesvig således: "Af fisk fanges her en stor mængde laks, helt, karper, karusser, brasen, gedder, torsk, kabliau, makrel, store flyndere, kuller, hvillinger, krebs, ål og hvidfisk, som kaldes riddauen, samt i damme mange karper, karusser, brasen og anden fisk; af hummere fanges en del ved Helgoland og Sild, og ved Aabenraa falder meget fiskeri, især de så kaldte pælemuslinger, som sætter sig fast ved pælene i søen og der yngler."

I Rentekammerets søgelys

- Oeders efterretninger 1771
- Finansraad G.C. Oeder
 - Indberetninger med besvarelser til de af finansråd Oeder stillede spørgsmål ang. Fiskeriet i Danmark, indsendt i henhold til kammerets memorial af juli 1771
 - Sigtede imod at etablere et sammenligneligt datamateriale mellem forskellige regioner af landet.

Oeders spørgsmål

- 1. Hvilke sorter af fiskerier, der bliver dreven og in specie i det ferske vand?
- 2. Hvilke i salt vand?
- 3. Hvad redskaber og måde at fiske på bruges ved samme
- 4. Hvorledes behandles de adskillige sorter af fiske?
- 5. på hvilken tid af året indfalder fiskerierne?
- 6. Hvor stort et kvantum af hvert slags fiske kan årligen regnes at tilberedes?
- 7. Hvor stor er deraf den part, som exporteres eller udskibes?
- 8. På hvilke steder bliver deraf noget afsat?
- 9. Hvor mange mennesker finde derved arbejde og næring og hvorledes bliver deres arbejde betalt?
- 10. Hvor mange fartøjer og både bliver dertil brugt?
- 11. Hvor meget salt konsumeres dertil overhovedet og af hver slags?
- 12. Om fiskeredskaberne bliver forfærdiget i landet eller ikke, ligeså om fustagerne?
- 13. Er fangsten og velsignelsen ved samme underkastet nogen mærkelig forandring? eller er den måske i aftagelse? og hvad kan dertil være årsag?
- 14. Hvad der synes at fattes i og være tjenlig til fiskeriets opkomst der på stedet?

Amtsbeskrivelserne 1826-1844

Fiskeriet beskrives som bierhverv.

I Dalgas' beskrivelse af Ribe Amt over
to sider

Omtaler bl.a. krogfiskeriet fra den åbne kyst

Bidrag
til
Kundskab om de danske Provinders
nærværende Tilstand
i
økonomisk Henseende.

Foranstaltet, efter Kongelig Befaling, ved Landhuusholdningselskabet.

Femte Stykke,
Ribe Amt.

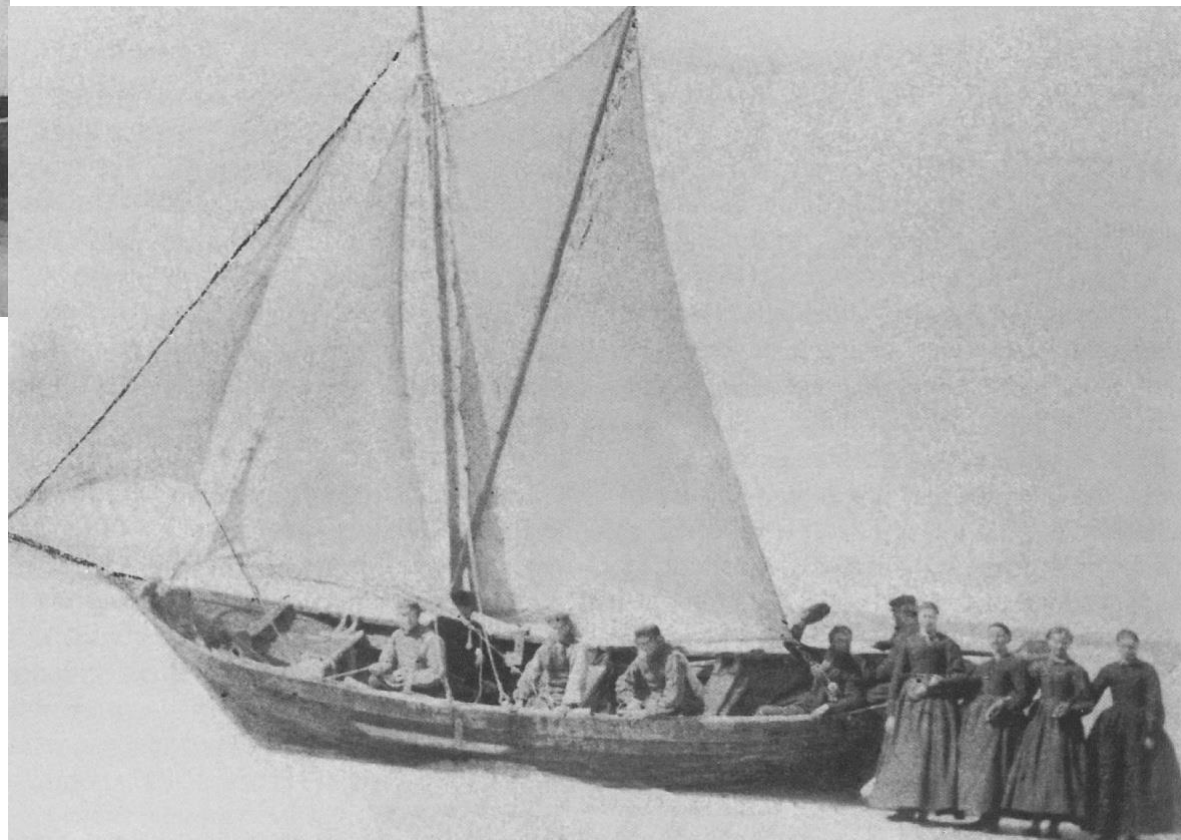
Red
C. Dalgas.

1850.

Krogfiskeri fra den åbne kyst

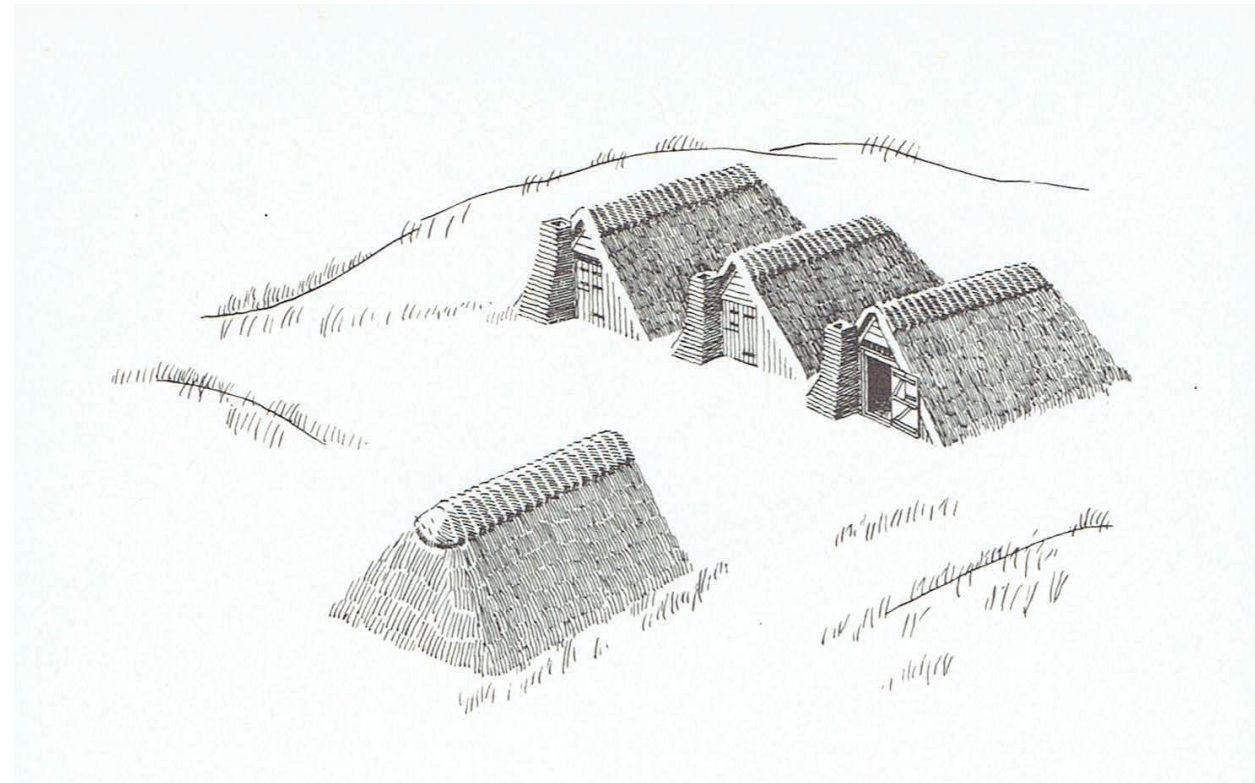

Bådelaug med 6-8 mand pr. båd
Sæsonfiskeri efter torsk/kuller

Fiskeriet ved Nymindegab

- "En udmærket bekvem fiskeplads..."
Herredfogedens karakteristik af Nymindegab i 1831.
- Nymindegab var inden Esbjerg Havns anlæggelse i 1870'erne udgangspunkt for det største fiskeri på den jyske vestkyst
- Krogfiskeriet efter kuller og torsk blev drevet som sæsonfiskeri med langline
- Der hørte fire hytter til et fiskerlag på seks-otte havfiskere, seks esepiger, to agnfiskere og en løber (fiskesælger). De boede i de tre hytter, mens den fjerde anvendtes til redskaber.

Sildefiskeriet i Limfjorden

Fra gammel tid stort sildefiskeri i Limfjorden.

Kollaps i 1820'erne.

Aggertangens gennembrud 1825

Overfiskeri

Videreført ved Hals, Egense og Gjør

Sildefiskeriet i Limfjorden

- Sildefiskeriet i Limfjorden var så givtigt, at der meget tidligt opstod deciderede erhvervsfiskere, hvor fiskerbønder eller bondefiskere ellers var det typiske. Et udtryk for fiskeriets betydning finder man fx i [Nibe Kirke](#), hvor kirkeskibet er en model af egnens undselige, fladbundede fiskefartøj: kågen.
- Med stormfloden i 1825 kollapsede ferskvandsfiskeriet, da bestandene af ferskvandsfisk i den vestlige fjord forsvandt i takt med den stigende saltholdighed. Også sildefiskeriet i den østlige del af Limfjorden ophørte få år efter gennembruddet af Agger Tange. Man mente, at det også her var saltvandet fra vest, som forårsagede sildekollapset, men overfiskeri ved Løgstør i årene 1825-29 har sandsynligvis også spillet en vigtig rolle. Trods sildefiskeriets kollaps i 1830 fortsatte fiskeriet i den østlige del af fjorden som hovederhverv i byer som Hals, Egense og Gjøl (Trap)

Østersfiskeri i Vadehavet som kongeligt regale

- Skrabet på østersbanker i Vadehavet
- Forbeholdt kongen og de slesvigske hertuger.
- Bortforpagtede østersskrabningen til lokale eller til udenbys interessenter
- lokalbefolkningen blev hyret til at deltage i skrabning og transport

Østershus
Højer
1759

MG 2017

Rømø 1677: "(Her) findes otte smækker under grev Schacks rettighed, som ligger sydligst på Rømøs havn og er på fem og fire læster, som sejler til Hamborg med østers og med korn til Oldenburg og på Elben (...),

Østers blev landet i Husum, senere også i Højer, hvor de blev pakket i tønder og transporteret til Hamborg eller østpå over Aabenraa, Flensborg eller Egernførde, og mange steder i Østersøregionen var de kendt som flensborgøsters.

Fra Flensborg og Aabenraa blev de videreeksporteret til blandt andet København, Stockholm og St. Petersborg.

Af Aabenraas amtsregnskab fremgår det, at byen i det sidste tiår af 1600-tallet eksporterede mellem 64 og 200 tønder østers årligt til danske havne, op til 134 tønder årligt til svenske havne, op til 78 tønder til tyske havne og enkelte år 8-15 tønder til Riga.

I 1760'erne fattede den russiske kejserinde Katharina den Anden en særlig kærlighed til østers, som var en eftertragtet delikatesse ved zarhoffet i St. Petersborg.

En udfordring at bringe østers med sejlskib tværs over Østersøen til dens østligste ende. Selv om man pakkede dem levende, emballeret i tang, kunne det nemt ske, at de var fordærvede, når de nåede frem.

En embedsmand, der stod for at skaffe østers frem til kejserindens fødselsdag 30. marts 1764, udtrykte det fromme ønske: "Gid der på kejserindens fødselsdag måtte være friske og gode østers. Thi hun tager kun en østers i sin mund, når den endnu svømmer i alt sit vand og er ganske frisk. For de andre gør det ingen forskel, om østerserne har en lille tanke." (Sønderjysk Søfarts Historie bd. 1)

Fisk som kost

- Fisk som hovedbestanddel i kosten i kystegnene
 - *"Fisk 21 gange om ugen"*
 - *"Salt Fisk til fersk Fisk flere Gange ugentlig og tidt 3 Gange om Dagen afvekslende med de forskellige Sorter"*
- Det, der skulle købes, var knappe ressourcer
 - *Brød, grød, mælk, kød og fedt*
 - *"Spar på kartoflerne, dem skal vi købe"*
- Utraditionelle fødemidler
 - *Sælkød, måger, m.m.*

Fisk som kost ved kysten

- Saltet, tørret og/eller røget fisk
- Fersk fisk mest tæt ved kysten i sæsonen
- Kogt fisk, hellere end stegt – det sparer fedtet
- Tilbehør
 - Sovs og kartofler
 - f.eks. brun løgsovs (Nord- og Vestjylland)
 - frugt og bær
 - Æbler (Fyn og øerne)
 - Tranebær og tyttebær (Nordjylland)
 - Flæsk
 - Som tilbehør til kogt fisk

”Krap-i-hue”

- Fiskehoveder fra hvilling, kuller eller torsk
- Fylt med dej af
 - rugmel eller bygmel
 - Tilsat mælk, æg og salt
 - Iblandet fiskelever og evt. fiskerogn
 - Det kunne alligevel ikke sælges
 - og krydderier
 - f.eks. peber, allehånde, sennep, kommen, timian eller løg
- ...og derefter kogt
- En ’fin ret’ – der var æg og mælk i...

Bakskuld

- Saltet, tørret, evt. røget ising
- Kendes i det sydvestlige jylland
- "Fattigmandens gris"

Typisk ældre kystmad...

- Konservering: saltet, tørret, røget
- Fremstillet af fisk, der ikke kunne sælges
- Kan bruges til flere måltider
 - *"Der begyndtes som Regel om Morgen en med en Kaffepunsch, et stykke Fedtebrød og en røget Bakskuld"*
 - *"Bakskuld kogt og serveret med sovs til middag"*
 - *"Grød med bakskuld til er en herreret"*

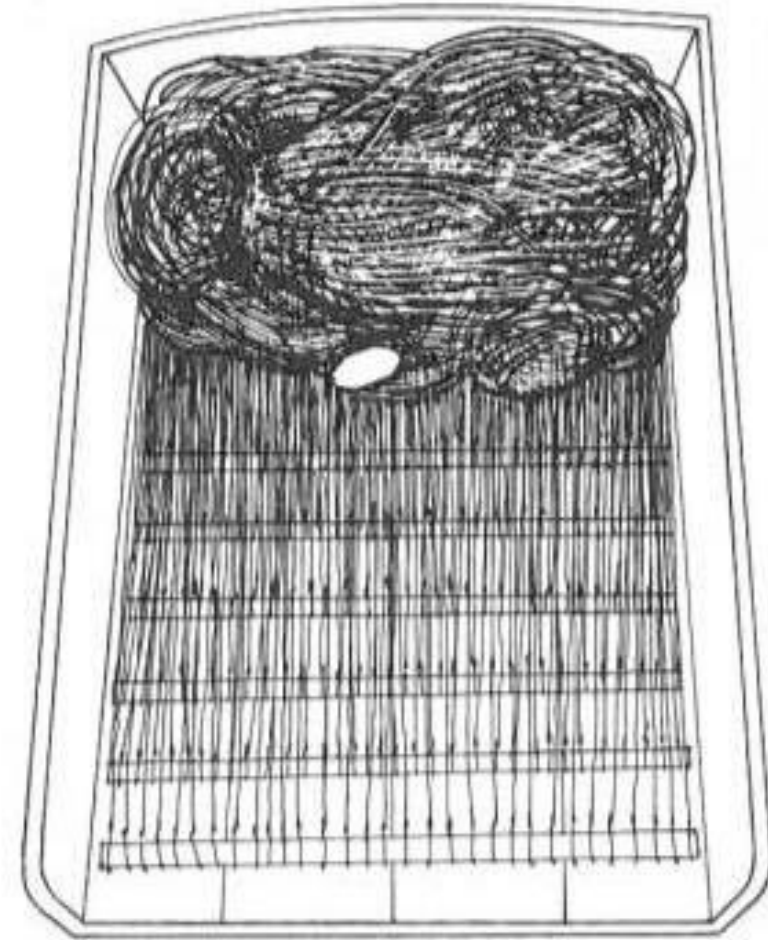
Flere bud på navnet

1. Den løn, esepigerne fik af fiskerne for at sætte madding på krogene (bakke-skyld)
2. Usælgelig fladfisk smidt på bakken (forreste del af øverste skibsdæk) af båden til eget forbrug (bakke-skulder)
3. Fra hollandsk *bakschol* (bagt [ristet] rødspætte)
4. Skulder fanget med krogbakke (bakke-skulder)

Bakskuld – skulder fanget med krogbakke

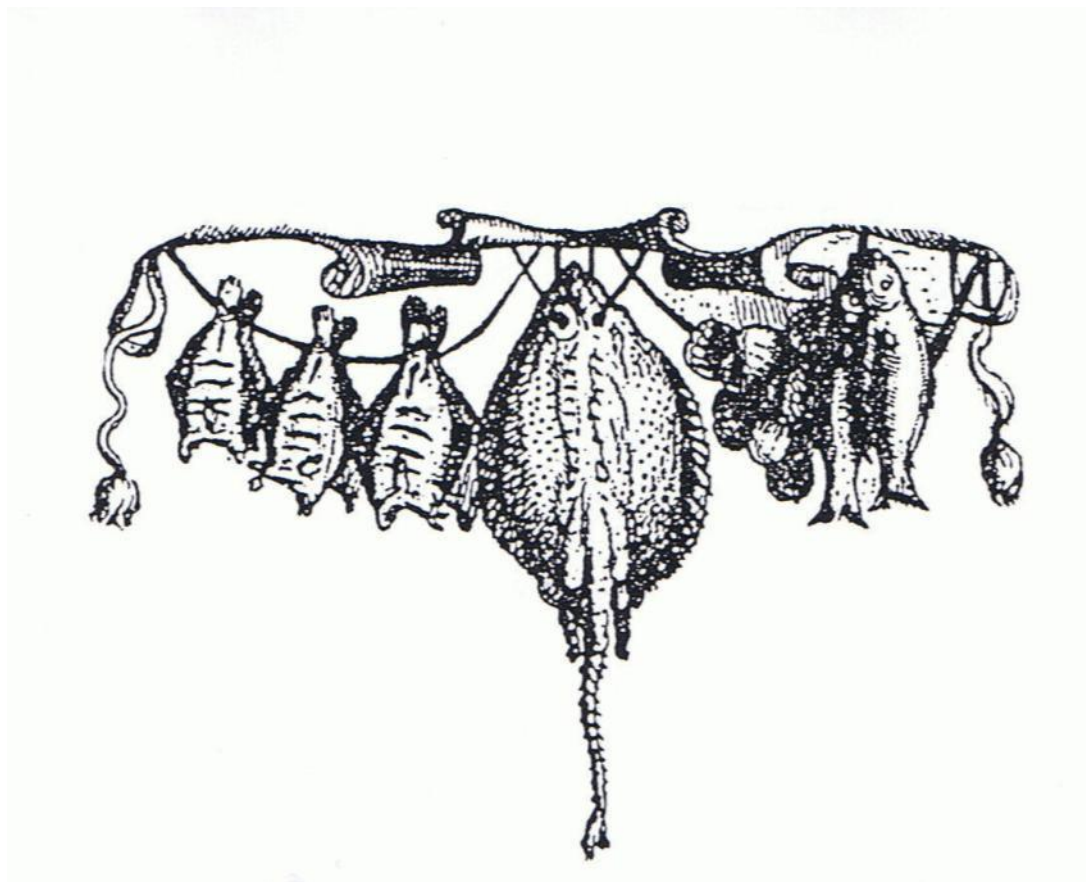
- Bakskuld er skulder fanget med krogbakke
 - I 1719 indgik Mandøboerne en kontrakt med deres nye præst om tiende
 - Her omtales 'garnskuld', 'hamskuld' og 'bakskuld'
 - Tyder på tre forskellige måder at fange skulder (fladfisk) på
 - garnskuld i fiskegarn
 - hamskuld i hamsteder
 - bakskuld med krogbakker
 - Adskillige belæg i kilderne
 - Definitionen fra Ordbog over det Danske Sprog (1919-2005)

(Guldberg 2003a)

- Dog ikke i Den Danske Ordbog 2003
 - *"fra hollandsk bakschol egentlig 'bagt (ristet) rødspætte', jævnfør tysk Scholle 'rødspætte'"*
- Og historien om pigerne, der fik den som løn, er også populær...
- ... så forklaringerne lever stadig side om side

En anden brug af fisk

Fladfisk – Rokke – Østers – Kuller. Vignet på Johs. Meyers Kort 1650

En anden brug af fisk

- Paa Fanø benyttes Indvoldene og Hovederne af Hvillingen og Flynderen til at gjøde Jorden med, og det er en Grund til, hvorfor Bønderne her befatte sig saa meget med Fiskerie. Leveren bliver imidlertid dog først udtaget og brændt til Tran. Almindeligviis føres dette Gjødningsmiddel ublandet paa Marken, dog overgjemmes meget deraf i Møddingerne. Hvad der samles ved Vaarfiskeriet bliver strax brugt til Byg, hvorfor Bygsæden ogsaa opsættes det længste muligt. Dette er vistnok ogsaa saare vel, da Stanken af de forraadnende Fiskeindvolde om Sommeren ellers maatte blive utaalelig. Virkningen af dette Gjødningsmiddel er iøiefaldende. Man seer en tyk Busk voxe efter hvert Fiskehoved. Nogle paastaae dog at Indvoldene give Ukrud. Ikke heller i Vester-Herred gaaer dette Gjødningsmiddel ubenyttet. Kun ved Nymindegab, hvor Fiskene reengjøres ved Stranden, gaaer maaskee noget deraf tabt.
- Sognefoged Peder Jacobsen i Billum har forsøgt at gjødske med Muslinger, som, spredte over Ageren, bleve liggende til alle animalske Dele var forraadnede og tilskyllede Jorden. Skallerne bleve derpaa sammenrevne og brændte til Kalk, som atter jevnedes ud paa Marken. Virkningen var paafaldende. Tvende andre Mænd i Sognet have til samme Brug i afvigte Sommer bjerget en Deel Muslinger.
 - Dalgas: Amtsbeskrivelse Ribe Amt, 1830, s. 103

A.J. Smidth 1859-63

- Skuespilleren Anton Julius Smidth var statens konsulent i fiskerispørgsmål
- Sejlede rundt fem somre for at samle oplysninger om kystbefolkningen, dens fiskeredskaber, fartøjer og fangster

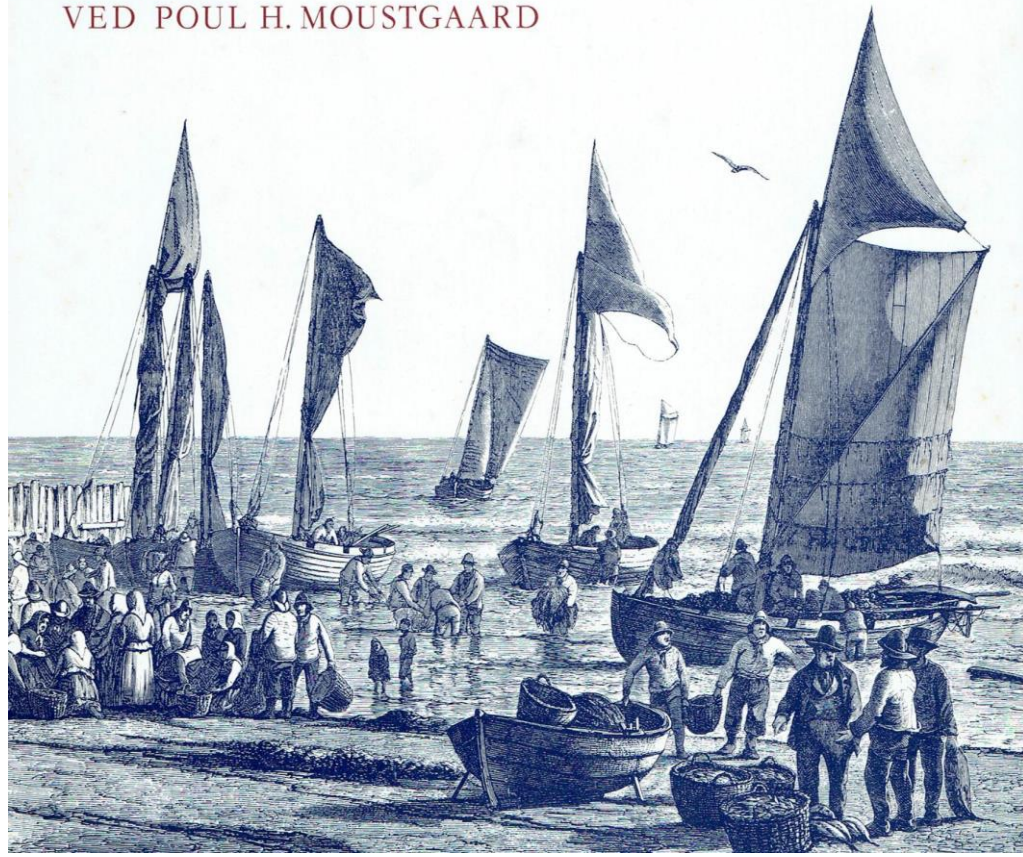
Lods og fisker Jens Frd. Gunnersen (1818-1900) fra Albuen ved Nakskov
Fra: At vove for at vinde.

At vove for at vinde

Dansk fiskeri skildret af A.J. Smidth 1859-63

VED POUL H. MOUSTGAARD

Fra 1870'erne til 1940

- Første samlede fiskerilovgivning i Danmark 1888

Drechsel 1890

- Søofficer og fiskeriekspert C.F. Drechsel (1854-1927)
- Redskaber, metoder, fiskere, fangsten, fartøjer, fiskerlejer etc. etc.

C. F. Drechsel

Oversigt

over vore

Saltvandsfiskerier

Fiskeren som national helt

- Redningsvæsenet oprettet 1852
- Lars Kruse, *Lars Andersen Kruse*, 5.6.1828-9.3.1894, fisker. Fra sin tidlige ungdom deltog Lars Kruse i talrige redningsforetagender på den farlige kyst ved Skagen, og henimod 200 mennesker skyldte for en del ham deres frelse. Et af de mest kendte af disse fandt sted 27.12.1862, da den svenske brig Daphne strandede på Skagens nordside, og da Lars Kruse med egen båd og under den mest overhængende livsfare frelste besætningen, efter at redningsbåden var kæntret og otte mand af dens besætning var druknet. Fra nytår 1863 var han ansat i redningsvæsenets tjeneste og formand på Skagens redningsbåd. 1880 modtog han af danske mænd og kvinder et sølvkrus med inskriptionen: "Ydmyg i Ordet, stolt i sin Daad, kristen i Gjerning, Mand i sin Baad". Lars Kruse druknede ud for Skagens nordstrand under forsøget på at lande under en stærk snestorm. Gennem Holger Drachmanns begejstrede skildring er hans navn blevet bevaret – også som eksponent for hans talrige ligemænd langs hele den jyske vestkyst.

Den store ulykke på Harboøre 1893

Pastor Moe
Jernkysten.dk

Den store ulykke på Harboøre 1893

- 48 fiskere på Vestkysten forulykkede fiskere, heraf 26 i Harboøre, som efterlod sig 20 enker og 74 faderløse børn
- Ved begravelsen den 27. november mødte flere tusind deltagere op. Historien om ulykken havde spredt sig til hele landet og en del officielt udsendte fra rigsdag og statslige institutioner var mødt frem tillige med en række journalister fra bl.a. hovedstadsaviserne. På Harboøre Kirkegård var gravet en stor fællesgrav til de druknede og ved siden af graven var rejst et podie, hvor talere og honoratiores skulle stå. ikke alle ligene af de 26 forulykkede fiskere, som var drevet i land endnu, og en del måtte begraves efterfølgende.
- Til begravelsen havde man indbudt sognets tidligere præst, den populære pastor Moe, som var en af hovedkræfterne bag den indremissionske vækkelse på Harboøre. Pastor Moes begravelsestale indeholdt ikke så meget trøst til de efterladte som fordømmelse af de druknede: Moe så ulykken som et kald til de overlevende om, at de skulle omvende sig til et helligt liv. De lokale var vant til Moes taler, men gæsterne udefra var bestyrtede. De følgende dage kunne man i pressen læse om begravelsen på Harboøre og om den sorte mission, som herskede der. (Jernkysten.dk)

”Fiskerne”

- Nr. Vorupør Fiskerkompagni 1887
 - Indre missionsk andelsfiskeeksportforening
- Hans Kirk: Fiskerne 1928

Erhvervsgruppe

- Dansk Fiskeriforening 1887
- Landbrugs-, Industri og Kunstudstillingen i København 1888 i 100-året for Stavnsbåndets ophævelse
- Dansk Fiskeriforenings modelsamling 1888 -> Dansk Fiskerimuseum museum oprettet
- Danmarks Havfiskeriforening 1934
- Fiskeri- og Søfartsmuseet 1968
- De to fiskeriforeninger sammensluttet i Danmarks Fiskeriforening 1994
- De to fiskerimuseer sammensluttet o. 2020

Esbjerg havn anlagt 1868-73

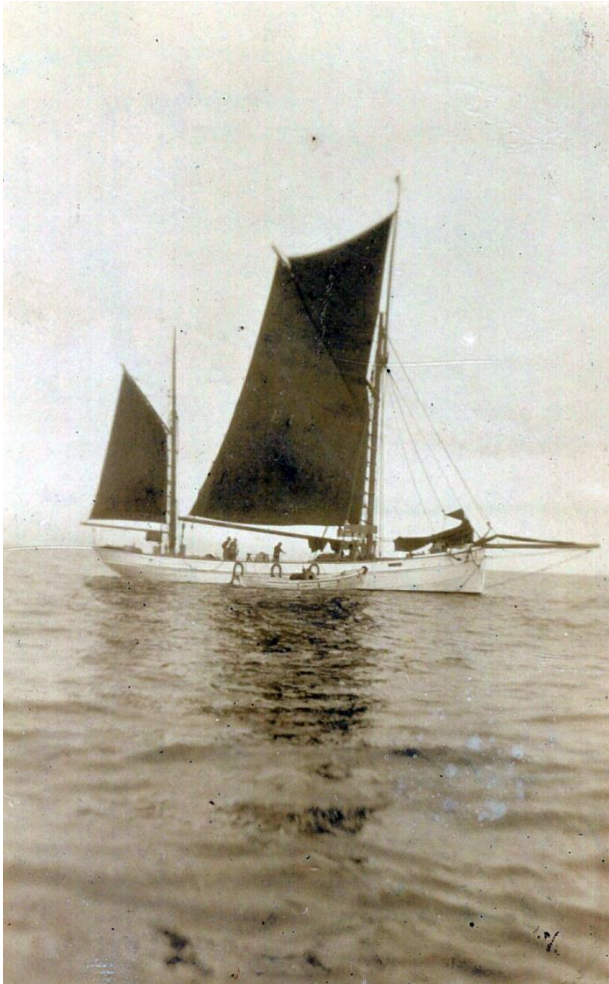
Esbjerg Havn

- Esbjerg Havn vedtages 1868
 - Anlagt som trafikhavn men tiltrækker fiskere
 - Dæksbåde
 - Snurrevod (1848 i Limfjorden, Jens Væver)
 - Jernbaneforbindelse
- I 1887 begyndte fiskere fra Frederikshavn at fiske rødspætter ved Horns Rev med snurrevod. Mange vestkystfiskere opgav krogfiskeriet og flyttede til Esbjerg og fiskede med snurrevod.
- O. 1890 begyndte fiskere fra næsten hele vestkysten at bruge Esbjerg som havn, og mange af dem flyttede de følgende år til den nye by.
- 1892: 17 fartøjer.
- 1896: 30 fartøjer.
- 1899: 46 fartøjer.
- De indvandrede fiskere betragtede deres ophold som midlertidigt fremmedarbejde, der skulle skaffe penge til at købe et lille landbrug på klitten, men de fleste blev, og i de følgende 60 år bidrog snurrevod og rødspætte med 75% af fiskeriets årlige udbytte.

Anlæggelse af fiskerihavne

- Gilleleje havn anlagt 1872
- Skagens Havn 1907
- Anlæggelse af havne mellem Esbjerg og Skagen

Snurrevod – en ny fiskemetode

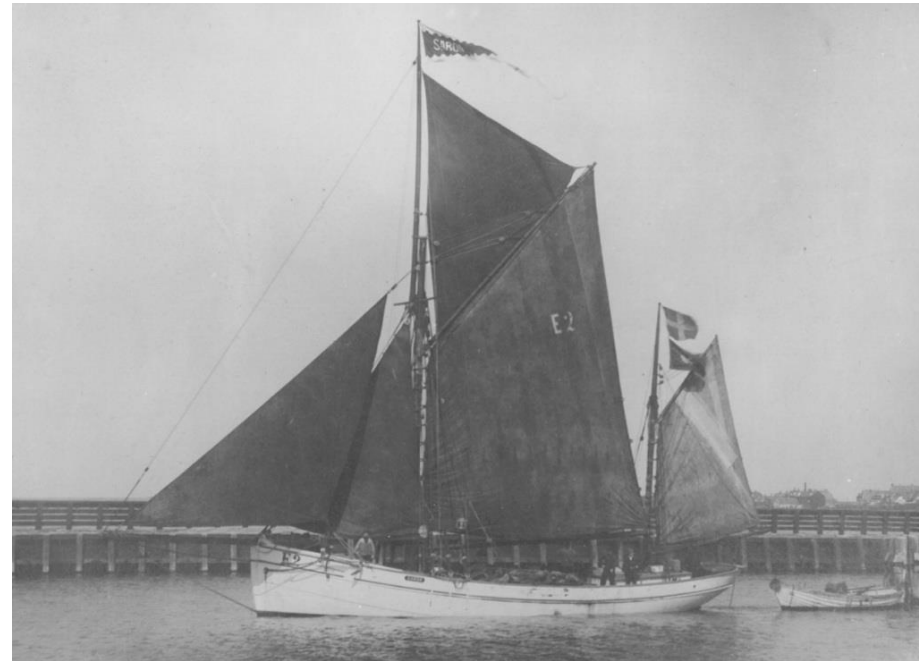

1887: De første kuttere kommer til Esbjerg

1898: Motorisering begynder

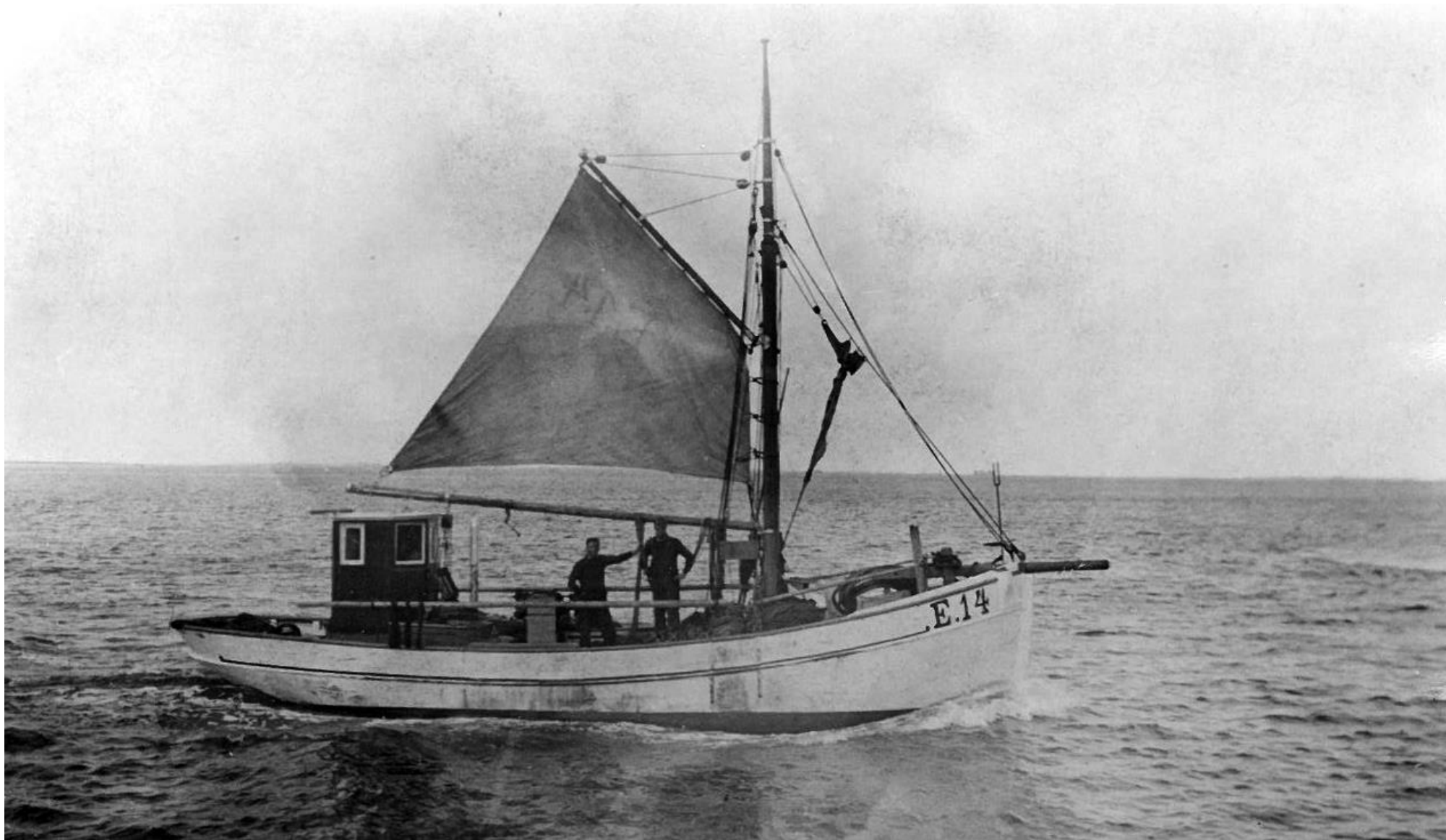
1912: "Haj"-kutterne overtager

1915-16: 1. verdenskrig højkonjunktur

Fiskerihavnen Esbjerg 1889

E.14 "Frederikke", bygget 1918

1923: Danmarks
første auktionshal
åbner i Esbjerg

1938: 15% af alle
danske landinger
foretages i Esbjerg

”Søndagsfiskerne”

Hverken fisker, sejler eller lander fisk om søndagen

Sømands- og Fiskerhjem Esbjerg

- "Her i Esbjerg, der som vor eneste Vestkysthavn samler en stor Fiskerflaade med mange unge Mænd fra Jyllands forskellige Egne, har der til Tider været samlet indtil 800 Fiskere foruden adskillige Sømænd, og om mange af disse gælder det, at de kun have haft Værtshuslivet at ty til, naar de have villet færdes udenfor deres Skibes snævre Grænser."

- Sømandsmissionær Vilhelm Rasch, Odense

Ca. 1907
(Guldborg 2003b)

- Det vil rumme Lokaler for en Afholdsrestauration med tilhørende Læse- og Skriveværelse og Logi til ca. 10 Sømænd, saa det kan fremtræde som et godt og hyggeligt Hjem. Desuden tænkes i samme Bygning, mulig under Husfaderens ledelse, oprettet en Skole for vore Fiskeres praktiske og theoretiske Uddannelse, saa at derfra kan tages Fiskeskippereksamen og bl.a. vindes Kundskab til de forskellige Landes Fiskemethoder. Hjemmet bliver en selvejende Institution, der tillige skal være Udgangspunkt for en Missionsvirksomhed blandt Sømænd og Fiskere og skal saaledes give Plads for Møder og andre Foredrag af oplysende Art paa kristelig Grund.
 - Opråb til brug ved indsamling af midler til sømandshjemmet i Esbjerg
- Mange fiskere boede om bord på kutterne, og det var de færreste unge fiskere, der havde råd til at have værelse på Sømandshjemmet. Derimod var der mange, der spiste på Sømandshjemmet, og særligt om søndagen kom mange besætninger til middag. Et af hjemmets tilbud, ud over kost og logi, var at opbevare penge for søfolk og fiskere, mens de var på havet, eller sende pengene til en ønsket adresse
- Parallel til Herberger i Amsterdam

Fiskerskole

Fiskerskolen Esbjerg ca. 1912.

- Skipperskolen, Fiskeskipperskolen
- Åbnet 1904
- Undervisning november-marts
- Navigation, regning, matematik
dansk, engelsk, fiskerilære,
sømandsskab, bogføring og
maskinlære
- Alment dannende foredrag
- Svært at få elever
 - "Rødspætterne kender ikke forskel på eksaminerede og ueksaminerede snurrevåd"
- Sønæringsloven 1916: Krav om eksamen for førere af fartøjer over 20 tons.
 - Prioritering af eksamensfag

Personalet - pigerne fra Klitten

1920'erne

A stylized map of the North Atlantic and Arctic regions. Landmasses are shown in a light beige color, while the surrounding oceans and seas are a deep blue. The map includes the British Isles, Scandinavia, and the northern coast of North America. The text is overlaid on the central part of the map, which is the North Atlantic Ocean.

1920-1940:

Dansk havfiskeris gennembrud:

- motorisering
- mobilitet
- markedet

Individuelt ejet flåde af
snurrevodskuttere

Hvad der videre hændte

Ca. 1970 den største fiskerihavn i Nordeuropa.

Esbjerg
Fiskerihavn
1973

Danske fiskefartøjers kendingsbogstaver

Distrikt	Kendingsbogstav
Esbjerg	E
Frederikshavn undtagen Skagen og Hirtshals	FN
Haderslev	HV
Helsingør	H
Hirtshals (Tidl. Hjørring Amt)	HG
Holstebro, Skive og Thyborøn med undtagelse af Hvide Sande	L+SK
Hvide Sande (tidligere Ringkøbing)	RI
Kalundborg	KA
Korsør	KR
København	K
Køge	KE
Nykøbing Falster	NF+N
Næstved	ND
Odense, Middelfart	O+MI
Randers	RS
Rønne	R
Skagen	S
Svendborg	SG
Sønderborg	SØ
Thisted, Hanstholm	T+HM
Vejle, Fredericia, Horsens og Kolding	VE+FA+HO
Aalborg	A
Århus	AS

<https://digitaltog.dk/wordpress/danske-fiskefartoejers-kendingsbogstaver/>

Udgåede distrikter

Historiske / udgået

Distrikt	Kendingsbogstav
Aabenraa	AA
Holbæk	HK
Løkken	LN
Marstal	M
Middelfart	MT
Nakskov	N
Nyborg	NG
Rudkøbing	RU
Svaneke	SE
Lemvig	L
Ribe	R
Ringkøbing	RI
Rønne	RØ
Tønder	TR
Varde	V

Faldende antal fiskere

1965: næsten 17.000 fiskere

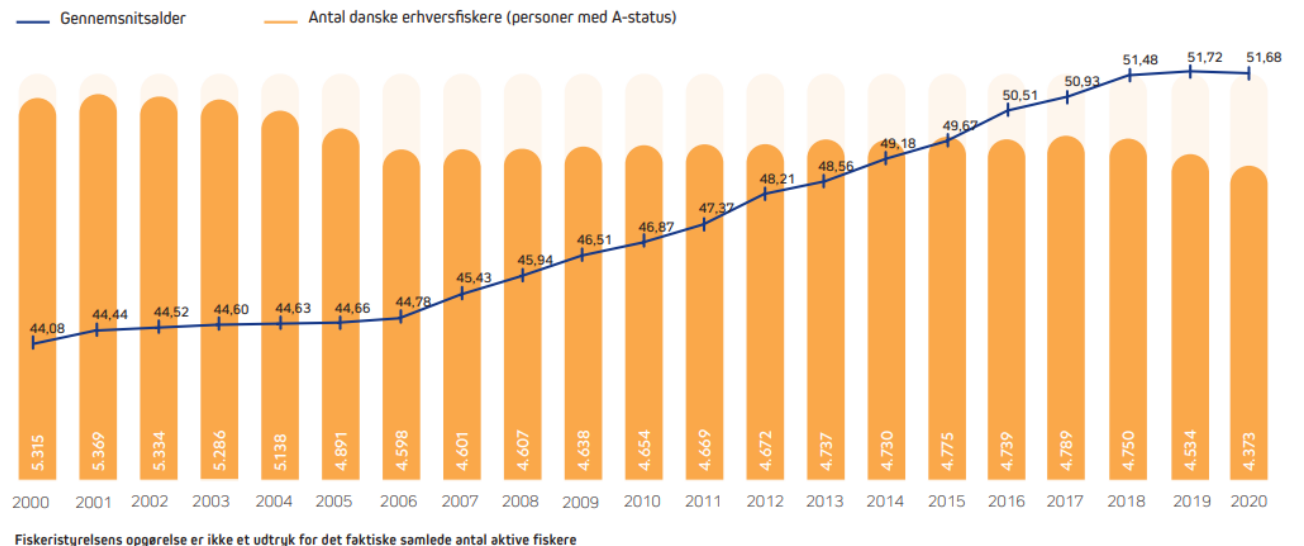
1997: godt 6.000 fiskere

2007: mindre end 3.400 fiskere

I perioden 2011 til 2020 er fiskernes gennemsnitsalder steget fra 47,18 år til 51,68

ANTALLET AF DANSKE ERHVERVSFISKERE OG DERES GENNEMSNI TSALDER PR. 31.12 2000 - 2020

Kilde: Fiskeristyrelsen.

Ophugning af fiskefartøjer

Esbjerg Havn

De små blå kuttere er blevet museumsfartøjer

E1 "Claus Sørensen"

Opsummering

- Fiskeriet har været en ressource fra de ældste tider
- Store sildefiskerier i middelalderen
- Ofte kombineret med landbrug
 - Selvforsyningsøkonomi
- Fiskere som erhvervsgruppe sidst i 1800-tallet
- Fiskeriets århundrede 1900-tallet
- 21. århundrede: færre, større fartøjer, færre fiskere.

Lidt om kilder

- Topografier
 - Berntsen
 - Pontoppidan
 - Trap
- Beskrivelser og indberetninger
 - Oeder
 - Amtsbeskrivelser
 - Smidth
 - Drechsel
- Fysiske levn
 - Fiskerlejer
- Kvantitative kilder
 - Lensregnskaber
 - Folketællinger
 - Kutterbogen: årlige fortegnelser over kuttere
 - Fiskeriberetningerne
 - Danmarks statistik
- Kilder til dagligdagens historie
 - Folkelivsskildringer
 - Nationalmuseets Etnologiske Undersøgelser
 - Museernes samlinger
 - Arkivernes samlinger

Udvalg af litteratur

- Berntsen, Arent: *Danmarckis oc Norgis Fructbar Herlighed*. København 1656. Genoptryk 1971
- C.F. Drechsel: *Oversigt over vore saltvandsfiskerier* 1890. Genoptryk 1988
- Kristensen, H.K. : Gamle sydvestjyske fiskerlejer 1965
- *Dansk Søfartshistorie* bd. 1. Gyldendal 1997.
- *Fiskerlejer i Ringkøbing Amt*. Registrant. Ringkøbing amt 1989.
- Guldberg, Mette: Baksuld. *Sjæk'len 2002*. Årbog for Fiskeri- og Søfartsmuseet. Esbjerg 2003a, s. 9-15.
- Guldberg, Mette: *Sømandshjemmet Gl. Havn. En bygning på Esbjerg Havn gennem 100 år*. Fiskeri- og Søfartsmuseet 2003b.
- Hjorth Rasmussen, Alan: *En udmærket bekvem fiskeplads... Årstidsfiskeriet fra Nyminddegab og Holmslands Klit i 1800-årene*. Foreningen Danmarks Folkeminder, Museet for Varde By og Omegn 2006.
- Leth Jespersen, Mikkel og Hans Schultz Hansen (red.): *Sønderjysk Søfarts Historie 1, indtil 1814*. Historisk Samfund for Sønderjylland og Museum Sønderjylland, Aabenraa 2021, s. 153-331.
- Moustgaard, Poul H. *At vove for at vinde. Dansk fiskeri skildret af A.J. Smidth 1859-63*. Grenaa 1987,
- Pontoppidan: *Danske Atlas I-VII 1763-1781* (genoptryk 1969-71)
- Steenstrup, Johannes: Nogle Træk af Fiskerbefolkningens Historie. *Historisk Tidsskrift* 8. Rk VI 1905
- Stoklund, Bjarne: *Bondefiskere og Strandsiddere. Studier over de store sæsonfiskerier 1350-1600*. Landbohistorisk Selskab 2000.
- Ørnbjerg, Jakob: *Det vilde sildeboom*. 100 danmarkshistorier. Aarhus Universitetsforlag 2022